



**Invazinės rūšys ugdymo įstaigų
aplinkoje – ką kiekvienas turėtume
žinoti apie jas**

**LAURA JANULAITIENĖ
LR APLINKOS MINISTERIJA, 2017-11-22**

Invazinių rūšių teisinis reglamentavimas

Kas yra **invazinė rūšis**?

- ✓ augalų, gyvūnų ar grybų svetimžemė rūšis, porūšis arba žemesnio taksono egzemplioriai,
 - ✓ introdukuoti už jų natūralaus paplitimo arealo ribų,
 - ✓ kurių įsikūrimas arba plitimas kelia grėsmę arba daro neigiamą poveikį biologinei įvairovei, ekosistemoms, ekonomikai ar kenkia žmonių sveikatai.
- Ne visos svetimžemės rūšys tampa invazinėmis.



Bitinė sprigė



Invazinių rūšių teisinis reglamentavimas

- ES kasmet invazinės rūšys padaro žalos apie 12 mlrd. eurų;
- JAV per 200 m. į teritoriją pateko apie 50 tūkst. svetimžemių augalų, gyvūnų ir mikroorganizmų rūšių - kasmet padaro apie 138 mlrd. dolerių žalos;
- 2008 m. JAV invazinių rūšių padaryti ekonominiai nuostoliai dėl javų ir miškų produkcijos praradimų prilygo beveik 40 mlrd. dolerių;
- 2011-2012 m. Australijoje ekonominiai nuostoliai, įskaitant kontrolei panaudotas lėšas, sudarė 13,6 mlrd. dolerių.



Invazinių rūšių teisinis reglamentavimas

Lietuvos Respublikoje galioja 2 invazinių rūšių sąrašai:

- ✓ nacionalinis, t.y., **Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašas**, patvirtintas LR aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. D1-433 „Dėl Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašo patvirtinimo“;
- ✓ ES invazinių rūšių sąrašas, vadinamas **Sajungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašas**, tvirtinamas pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1143/2014 dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo ir prevencijos reikalavimus.



Invazinių rūšių teisinis reglamentavimas

Pagrindinis teisės aktas - **Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarka**, patvirtinta LR aplinkos ministro 2002 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. 352 „Dėl Introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo tvarkos aprašo, Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarkos aprašo, Invazinių rūšių kontrolės tarybos sudėties ir nuostatų, Introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo programos patvirtinimo“.



Rykštenės

Į Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašą įtrauktus **gyvybingus gyvūnus, augalus draudžiama:**

- ✓ laikyti,
- ✓ auginti,
- ✓ veisti,
- ✓ dauginti,
- ✓ mainyti,
- ✓ įvežti,
- ✓ perkelti,
- ✓ prekiauti ar kitaip juos naudoti, išskyrus tam tikrus atvejus.



Šluotinio sausakrūmio veislė

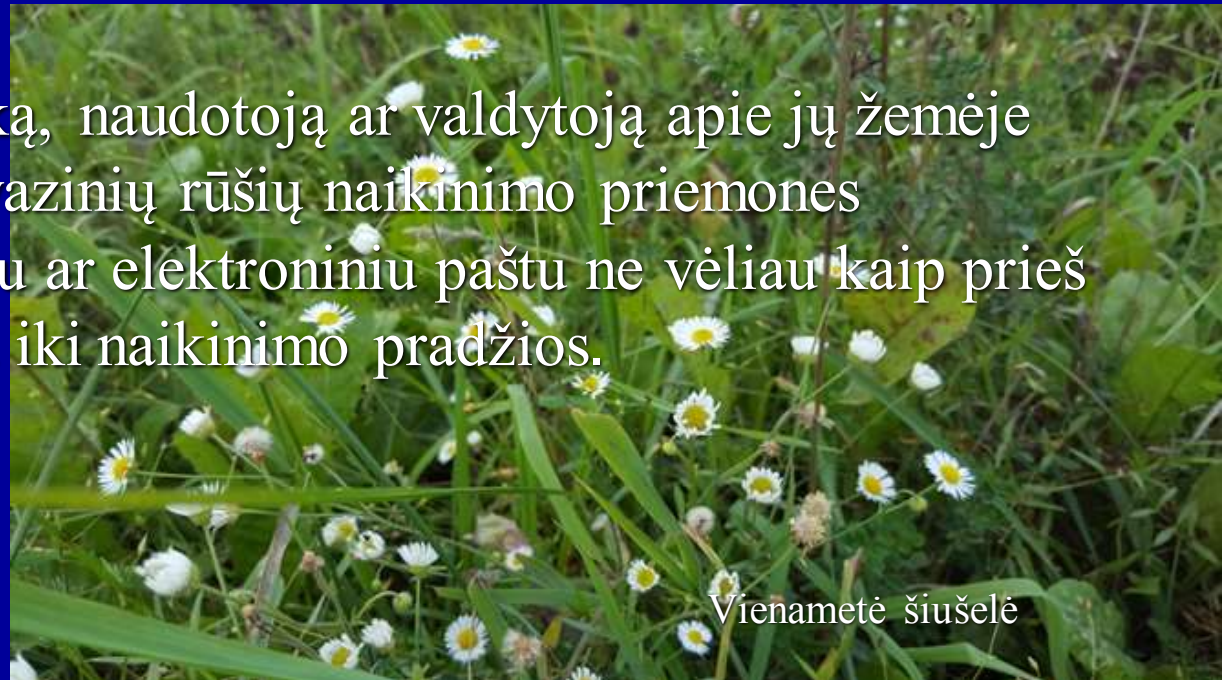


Invazines gyvūnų rūšis **leidžiama** laikyti:

- 1) kai yra gautas leidimas zoologijos sodui įkurti;
- 2) kai laikomos ir veisiamos specializuotuose kailinių žvėrelių auginimo ūkiuose,
- 3) kai gyvūnai teisėtai įgyti iki 2015 m. sausio 1 d. arba teisėtai įgyti iki šių rūšių įrašymo į Lietuvos invazinių rūšių sąrašą, tačiau šiuos gyvūnus draudžiama dauginti ir paleisti į laisvę.

- Invazinių rūšių naikinimas privačiame ar išnuomotame žemės sklype gali būti vykdomas apie tai informavus žemės savininką ar naudotoją, valstybei nuosavybės teise priklausančioje teritorijoje, informavus žemės valdytoją.

- Žemės savininką, naudotoją ar valdytoją apie jų žemėje numatomas invazinių rūšių naikinimo priemones informuoti raštu ar elektroniniu paštu ne vėliau kaip prieš 10 darbo dienų iki naikinimo pradžios.



Vienametė šiušelė

- Jeigu invazinės krūmų ir medžių rūšys auga **ne miško žemėje**, taikomas Saugotinių medžių ir krūmų kirtimo, persodinimo ar kitokio pašalinimo atveju, šių darbų vykdymo ir leidimų šiems darbams išdavimo, medžių ir krūmų vertės atlyginimo tvarkos aprašo 10 punktas, t.y. **invazinėms medžių ir krūmų rūšims kirsti leidimo nereikia.**

-
-

Uosialapio klevo atžalos Neris pakrantėje



Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašo pakeitimai

- Išbraukta sąvoka: „Urbanizuotų teritorijų želdynuose ir želdiniuose gali būti nenaikinamas“.

- uosialapis klevas (*Acer negundo*),
- baltažiedė robinija (*Robinia pseudoacacia*),
- raukšlėtalapis erškėtis (*Rosa rugosa*),
- varpinė medlieva (*Amelanchier spicata*),
- muilinė gubojė (*Gypsophila paniculata*)



Uosialapio klevo forma



Varpinė medlieva



Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašas (1)

Eil. Nr.	Rūšies lietuviškas pavadinimas	Rūšies mokslinis lotyniškas pavadinimas	Pastabos bei rūšių lietuviškų ir lotyniškų pavadinimų sinonimai
Gyvūnai			
Moliuskai			
1.	Luzitaninis arionas	<i>Arion lusitanicus</i> (Bank et al. (2007))	Luzitaninis smalzys
2.	Pietinė vijasraigė	<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (J. E. Gray, 1843)	Naujazelandinė vijasraigė
Vėžiagyviai			
3.	Ežerinė mizidė	<i>Paramysis lacustris</i> (Czerniavsky, 1882)	
4.	Gauruotoji šoniplauka	<i>Dikerogammarus villosus</i> Sowinsky, 1894	
5.	Kietašarvė šoniplauka	<i>Pontogammarus robustoides</i> (Sars, 1894)	
6.	Rainuotasis vėžys	<i>Orconectes limosus</i> Rafinesque, 1817	
7.	Žymėtasis vėžys	<i>Pacifastacus leniusculus</i> Dana, 1852	
Žuvys			
8.	Juodažiotis grundalas	<i>Neogobius melanostomus</i> Dybowski, 1877	Grundalas rubuilis
9.	Nuodėgulinis grundalas	<i>Perccottus glenii</i> Dybowski, 1877	

Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašas (2)



Ropliai			
10.	Puošnūs vėžlys	<i>Chrysemys picta</i> (Schneider, 1783)	Amerikinis balinis vėžlys
11.	Raštuotasis vėžlys	<i>Trachemys scripta</i> (Schoepff, 1792)	Apima porūšius: 1. raudonausis raštuotasis vėžlys (<i>Trachemys scripta elegans</i> (Wied-Neuwied, 1839)); 2. paprastasis raštuotasis vėžlys (<i>Trachemys scripta scripta</i> (Schoepff, 1792)); 3. kamberlandinis raštuotasis vėžlys (<i>Trachemys scripta troostii</i> (Holbrook, 1836)) Raudonausis vėžlys Geltondryžis vėžlys
Paukščiai			
12.	Kanadinė berniklė	<i>Branta canadensis</i> (Linnaeus, 1758)	
Žinduoliai			
13.	Kanadinė audinė	<i>Neovison vison</i> Schreber, 1777	<i>Mustela vison</i> Schreber, 1777
14.	Mangutas	<i>Nyctereutes procyonoides</i> Gray, 1834	Usūrinis šuo
15.	Paprastasis meškėnas	<i>Procyon lotor</i> Linnaeus, 1758	
16.	Ondatra	<i>Ondatra zibethicus</i> Linnaeus, 1766	
17.	Pilkoji žiurkė	<i>Rattus norvegicus</i> (Berkenhout, 1769)	

Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašas (3)



Augalai**			
Magnolijūnai			
18.	Sosnovskio barštis	<i>Heracleum sosnowskyi</i> Manden.	Kenksmingas žmogaus sveikatai
19.	Kanadinė elodėja	<i>Elodea canadensis</i> Michx.	
20.	Raukšlėtalapis erškėtis	<i>Rosa rugosa</i> Thunb.	
21.	Vėlyvoji ieva	<i>Prunus serotina</i> (Ehrh.) Borkh.	<i>Padus serotina</i> Ehrh.
22.	Muilinė guboją	<i>Gypsophila paniculata</i> L.	
23.	Uosialapis klevas	<i>Acer negundo</i> L.	
24.	Varpinė medlieva	<i>Amelanchier spicata</i> (Lam.) K. Koch	
25.	Ilgakotis lakišius	<i>Bidens frondosa</i> L.	
26.	Gausialapis lubinas	<i>Lupinus polyphyllus</i> Lindl.	

Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašas (4)



27.	Didžioji rykštenė	<i>Solidago gigantea</i> Aiton	Vėlyvoji rykštenė <i>Solidago serotinoides</i> Á. Löve et D. Löve
28.	Kanadinė rykštenė	<i>Solidago canadensis</i> L.	Taip pat apima rūšį: aukštoji rykštenė (<i>Solidago altissima</i> L.)
29.	Baltažiedė robinija	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	
30.	Tankiažiedė rūgštytė	<i>Rumex confertus</i> Willd.	
31.	Šluotinis sausakrūmis	<i>Cytisus scoparius</i> (L.) Link	<i>Sarothamnus scoparius</i> (L.) W. D. J. Koch
32.	Bitinė sprigė	<i>Impatiens grandulifera</i> Royle	
33.	Smulkiažiedė sprigė	<i>Impatiens parviflora</i> DC.	
34.	Vienametė šiušelė	<i>Erigeron annuus</i> (L.) Pers.	Taip pat apima rūšį: šeriuotoji šiušelė (<i>Erigeron strigosus</i> Muhl. ex Willd.) Šiaurinis šemenis <i>Phalacroloma septentrionale</i> (Fernald et Wiegand) Tzvelev
35.	Dygliavaisis virkštenis	<i>Echinocystis lobata</i> (Michx.) Torr. et A. Gray	

Europos Sąjungos invazinės rūšys

- 2014 m. spalio 22 d. patvirtintas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1143/2014 dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo.

- **Tikslas** – užkirsti kelią neigiamam tyčinės ir netyčinės invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo Sąjungoje poveikiui biologinei įvairovei, jį kuo labiau sumažinti ir sušvelninti.



Europos Sąjungos invazinės rūšys

- Šis reglamentas **netaikomas**:
 - 1) rūšims, be žmogaus įsikišimo keičiančioms savo natūralaus paplitimo arealą dėl kintančių ekologinių sąlygų ir klimato kaitos,
 - 2) genetiškai modifikuotiems organizmams ir kt.



Pilkoji voverė



Raštuotasis vėžlys



Europos Sąjungos invazinės rūšys

- 2016 m. liepos 13 dieną patvirtintas Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 2016/1141, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1143/2014 nustatytas **Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašas** (OL 2016 L 189/4) (toliau – Sąjungos sąrašas).
- Šis Sąjungos sąrašas yra pirmasis ir į jį yra įrašytos **37 invazinės gyvūnų ir augalų rūšys**. 2017 m. sąrašas papildytas dar 12 rūšių.
- Šias invazines rūšis laikyti, veisti, auginti, dauginti, naudoti arba mainyti, vežti ar paleisti į aplinką **griežtai draudžiama be leidimo**.



Europos Sąjungos invazinės rūšys





GYVŪNAI

- Žymėtasis vėžys
- Klarko vėžys
- Rainuotasis vėžys
- Rytinis gruzlėlis
- Nuodėgulinis grundalas
- Apželtkojis krabas
- Jautinė varlė
- Raštuotasis vėžlys
- Nutrija
- Ondatra
- Sibirinis burundukas
- Juodoji voverė
- Palaso voverė
- Pilkoji voverė
- Paprastasis meškėnas
- Mangutas (usūrinis šuo)

AUGALAI

- Gulsčioji liudvigija
- Stambiažiedė liudvigija
- Paprastasis labūstras
- Suktalapė elodėja
- Paprastoji eichornija
- Vėdryninė raistenė
- Didysis vandrūnėlis
- Stambioji plunksnalapė
- Raizgusis rūgtis
- Sausalapė alstė
- Sirinis klemalis
- Čilinė gunera
- Bitinė sprigė
- Lanksčioji stypnė
- Šeriuotoji soruolė

Sajungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą su nuotraukomis galite rasti [Aplinkos ministerijos svetainėje \(www.am.lt/Gamtos_apsauga/Biologinė_įvairovė/Invazinės_rūšys\)](http://www.am.lt/Gamtos_apsauga/Biologine_įvairove/Invazines_rūšys).

Augalai						
27.	Amerikinis dvokūnas	<i>Lysichiton americanus</i> Hultén et St. John	Western skunk cabbage	2016-08-03		Rizika dėl paplitimo Lietuvoje; auginamas kaip dekoratyvinis augalas.
28.	Kalninės puerrarijos skiautėtalapis varietetas	<i>Pueraria montana</i> (Lour.) Merr. var. <i>lobata</i> (Willd.)	Kudzu	2016-08-03		Lietuvoje neaptikta.
29.	Gulščioji liudvigija	<i>Lužwigia pepioides</i> (Kunth) P.H. Raven	Floating primrose-willow	2016-08-03		Rizika dėl paplitimo Lietuvoje; gal auginama kaip dekoratyvinis augalas.
30.	Stambiažiedė liudvigija	<i>Lužwigia grandiflora</i> (Michx.) Greuter & Burdet	Water primrose	2016-08-03		Rizika dėl paplitimo Lietuvoje; gal auginama kaip dekoratyvinis augalas.

Europos Sąjungos invazinės rūšys

- Naudoti gyvus gyvūnus, gyvybingus augalus, grybus ir mikroorganizmus bei gyvybingas jų dalis, kai šios rūšys įtrauktos į Sąjungos sąrašą, **leidžiama tik gavus leidimą iš Aplinkos apsaugos agentūros:**

- 1) moksliniams tyrimams,
- 2) *ex-situ* išsaugojimui,
- 3) naudoti invazines rūšis medicinos tikslais, kai to reikia siekiant daryti pažangą žmonių sveikatos srityje,
- 4) tikslais, susijusiais su įtikinamais visuomenės interesais, įskaitant socialinio ar ekonominio pobūdžio interesus.





Europos Sąjungos invazinės rūšys

- Europos Komisija nustatė pereinamuosius laikotarpius, kad asmenys galėtų įgyvendinti Reglamente nurodytas sąlygas:
- Asmenims, kurie **nekomerciniais tikslais laiko gyvūnus augintinius** ir jie yra įtraukti į Sąjungos sąrašą bei gyvūnus turėjo dar prieš įtraukiant juos į Sąjungos sąrašą:
 - 1) leidžiama laikyti gyvūnus iki natūralios jų mirties,
 - 2) turi būti laikomi uždaroje valdoje,
 - 3) leidžiama vežti į Sąjungą, iš Sąjungos arba per Sąjungos teritoriją,
 - 4) užtikrinama, kad gyvūnai nesidaugintų ir neištrūktų į laisvę.



Jautinė varlė



Su kiekviena invazine rūšimi kova yra sudėtinga,
todėl geriausias būdas yra **prevencija**.

DĖKOJU UŽ DĖMESĮ

Oskaro Venckaus nuotrauka